

***Навчально-методичні
матеріали***

**Книш Віталій Васильович
Бурлак Оксана Василівна**

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

***методичні вказівки для самостійної роботи студентів денної форми
навчання***

Івано-Франківськ, 2025

Затверджено на засіданні кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Карпатський національний університет ім. В. Стефаника» протоколом №1 від 25 серпня 2025 року

Книш В.В., Бурлак О.В. Методичні вказівки для самостійної роботи з курсу «Конституційне право» для студентів денної форми навчання / Книш В.В., О.В. Бурлак. – Івано-Франківськ: Юридичний інститут ДВНЗ «Карпатський національний університет ім. В. Стефаника», 2025. – 31 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Карпатський національний університет ім. В. Стефаника» та призначені для організації самостійної роботи студентів денної форми навчання з курсу «Конституційне право», здачі змістових модулів та підсумкового контролю знань.

У методичних вказівках коротко охарактеризовані теми, що виносяться студентам на самостійне вивчення, містяться питання для самостійної підготовки студентів, контрольні запитання, доктринальні джерела та нормативно-правові акти, що є необхідними для поглибленого аналізу відповідних питань.

Методичні вказівки з дисципліни «Конституційне право» призначені для студентів, аспірантів, науковців та викладачів.

©Книш В.В., Бурлак О.В. 2025

© Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ.....	5
Модуль 1. «Загальна частина: Галузь конституційного права зарубіжних країн. Права людини, конституційний статус особи. Форма держав. Виборче право і виборчі системи зарубіжних країн. Громадські об'єднання та політичні партії»	
Тема №1 Виникнення та становлення конституціоналізму, його зміст та структурні елементи	5
Тема №2 Місце конституційного права в структурі знань та правових системах.....	5
Тема №3 Конституція як базове джерело конституційного права.....	6
Тема №4 Визначення та характеристика інших джерел конституційного права.....	7
Тема №5 Принципи конституційного права, їх зміст та класифікація.....	7
Тема №6 Права людини як основа конституційного права держави.....	8
Тема №7 Конституційні засади захисту та забезпечення прав та свобод людини.....	9
Тема №8 Конституційно-правовий статус людини і громадянина.....	10
Тема №9 Конституційно-правовий статус громадянства.....	11
Тема №10 Форма правління сучасних держав.....	11
Тема №11 Форма державного устрою.....	12
Тема №12 Вибори та референдум як форма реалізації безпосередньої демократії у державі.....	13
Тема №13 Конституційні засади функціонування політичних партій.....	13
Модуль 2 «Особлива частина: Теоретичні основи організації та здійснення державної влади; конституційно-правовий статус парламенту; правовий статус члена парламенту; конституційно-правовий статус глави держави; система органів виконавчої влади; конституційно-правові основи судової влади та правоохоронних органів; адміністративно-територіальний устрій; конституційно-правові основи муніципальної влади; основи національної безпеки.	
Тема №14 Теоретичні основи організації та здійснення державної влади.....	14
Тема №15 Конституційно-правовий статус парламенту.....	16
Тема №16 Правовий статус члена парламенту.....	16
Тема №17 Конституційно-правовий статус глави держави.....	17
Тема №18 Система органів виконавчої влади.....	19
Тема №19 Конституційно-правові основи судової влади та правоохоронних органів.....	21
Тема №20 Адміністративно-територіальний устрій.....	22
Тема №21 Конституційно-правові основи муніципальної влади.....	24
Тема №22 Основи національної безпеки.....	25
Питання для самоконтролю.....	27
Джерела для підготовки	29

ВСТУП

Конституційне право як галузь права у зарубіжних країнах є однією з базових юридичних дисциплін, що вивчається у вищих навчальних закладах.

За допомогою порівняльного аналізу змісту сучасних конституцій різних країн можна ознайомитися з конституційним устроєм і конституційними інститутами окремих країн, визначити найголовніші тенденції конституціоналізму та особливості конституційного розвитку держав.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є детальне ознайомлення студентів з конституційним правом України та зарубіжних країн.

Метою дисципліни «Конституційне право» є формування у студентів комплексного уявлення про конституційне право як особливу галузь, його структуру, предмет і суб'єктів, джерела та основні підгалузі та інститути; надання необхідних знань вітчизняних і зарубіжних конституційно-правових актів, умінь та навичок правильного їх застосування; формування вмінь і навичок роботи з нормативно-правовими документами, їх грамотну класифікацію, вміння правильно використовувати юридичні терміни; формування наукового світогляду; визначення проблем, що виникають при його застосуванні та шляхи їх усунення.

Завдання навчальної дисципліни «Конституційне право» полягає в системному і комплексному підході до вивчення суті і змісту конституційно-правових явищ, визначення їх ролі і місця в системі сучасних державотворчих правовідносин.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Конституційне право» є опанування студентами теоретичною і нормативною базою вітчизняного та зарубіжного конституційного права; вміння застосовувати на практиці теоретичні знання з конституційних проблем, які виникають у сфері сучасних конституційних відносин; засвоєння студентами концептуальних основ походження та сутності конституційного права; вивчення системи джерел конституційного права; дослідження співвідношення вітчизняного та зарубіжного конституційного права; формування у студентів розуміння інституціональної системи конституційного права; дослідження його галузей.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти у результаті вивчення дисципліни повинні:

знати:

- основні етапи становлення конституціоналізму;
- систему галузі конституційного права;
- види джерел конституційного права України та зарубіжних державах;
- загальні засади конституційного ладу Великобританії, США, країн ЄС, держав арабського світу;
- структуру конституційно-правового статусу людини і громадянина;
- специфіку форм держав зарубіжних країн;
- особливості організації державної влади у різних формах державного правління
- форми реалізації безпосередньої демократії
- особливості функціонування органів державної влади в Україні та зарубіжних країнах

вміти:

- класифікувати джерела конституційного права зарубіжних країн та України;
- аналізувати шляхи та способи прийняття конституцій в різних країнах світу;
- класифікувати права та свободи людини і громадянина;
- аналізувати конституційне законодавство та практику зарубіжних країн та визначати конституційно-правовий статус органів державної влади, форму правління, політико-територіальний устрій держави, її політичний режим;
- порівнювати організаційну структуру та компетенцію вищих органів державної влади зарубіжних країн та України;
- застосовувати отримані знання в подальшій професійній діяльності;
- вільно володіти юридичною термінологією, та основами юридичної техніки.

Самостійна робота студента – це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та позааудиторний час з метою формування самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодшої людини, суть якої полягає в уміннях планувати, систематизувати, контролювати й регулювати свою діяльність під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Завдання самостійної роботи у вищому навчальному закладі: навчити студентів: творчо і самостійно працювати; планувати особисту стратегію навчання; раціонально організовувати свій час; працювати з комп'ютером; опрацьовувати літературні джерела; виконувати дослідницьку роботу, аналізувати та інтерпретувати результати наукових досліджень тощо.

Така робота сприяє розвитку творчих здібностей та активізації розумової діяльності студентів; формуванню у них потреби безперервного самостійного поповнення знань; здобуттю студентом глибокої системи знань як ознаки міцності знань; самостійній роботі студентів як результат морально-вольових зусиль.

Студенти повинні не лише брати активну участь у процесі сприйняття та засвоєння знань, а й мати стосовно них власну позицію, бути спроможними застосувати вивчене на практиці, творчо переосмислювати, співвідносити здобуті результати діяльності з перспективами своєї майбутньої професії.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ

Тема №1 Виникнення та становлення конституціоналізму, його зміст та структурні елементи

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: проаналізувати поняття «конституціоналізму», його основні принципи. Дослідити розвиток ідей конституціоналізму на різних історичних етапах., зокрема історичну ретроспективу українського конституціоналізму. Визначити співвідношення понять «конституція» та «конституціоналізм». Звернутись до загальнонаукових джерел та проаналізувати нормативно-правові акти, в першу чергу Конституцію України 1996 р.

Питання для самопідготовки:

1. Сутність і значення Декларації про державний суверенітет України та Акта проголошення незалежності України як джерел конституційного права України.
2. Значення Конституції Пилипа Орлика для формування українського конституціоналізму
3. Загальна характеристика Великої Хартії Вольностей 1215 р.

Контрольні запитання:

1. Яке походження терміну «конституціоналізм»?
2. Як співвідносяться поняття «конституціоналізм» та «конституція»?
3. Які мислителі та філософи розвивали ідеї конституціоналізму в античні часи?
4. Який вплив мала Велика хартія вольностей 1215 р. на формування конституціоналізму?
5. Ідеї яких філософів та правознавців мали вплив на формування конституціоналізму в епоху Нового часу? Охарактеризуйте їх

Перелік рекомендованих джерел:

1. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
2. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 260 с.
3. Конституційне право : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука ; [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; передм. М. І. Марчука. – Харків, 2019. – 484 с
4. Проблеми сучасної конституціоналістики : навчальний посібник. Вип. 1 / М.П. Орзіх, М.В. Афанасьєва, В.Р. Барський, В.А. Григор'єв, А.А. Єзеров ; за ред. М. П. Орзіха. К. : Юрінком Інтер, 2011. 268 с.
5. Проблеми сучасної конституціоналістики: навч. посіб. Вип. 2. Конституційні перетворення в Україні / за ред. М. П. Орзіха. К. : Юрінком Інтер, 2012. 430 с.
6. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. [та ін.]. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / за заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова ; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. 256 с.
7. Тетарчук І.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 218с
8. Орленко В. І., Орленко В. В. Конституційне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Видавництво: центр навчальної літератури, 2013. 208с
9. Нормативні акти України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт.- Режим доступу: <http://www.nau.odessa.ua/nauashop>.

Тема №2 Місце конституційного права в структурі знань та правових системах

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: з'ясувати поняття конституційного права як галузі права, науки та навчальної дисципліни; проаналізувати співвідношення термінів «конституційне право» та «державне право»; охарактеризувати предмет конституційного права. Крім того, необхідним є визначення конституційно-правових відносин та з'ясування питання їх суб'єктів як в Україні так і в зарубіжних країнах. Потрібно також звернути увагу, які існують конституційно-правові інститути, яка особливість структури норм конституційного права, яким чином їх можна класифікувати.

Питання для самопідготовки:

1. Основні тенденції в розвитку конституційного права зарубіжних країн.
2. Конституційне право зарубіжних країн як наука та навчальна дисципліна.
3. Методологія науки державного права зарубіжних держав.

Контрольні запитання:

1. Що є об'єктом конституційно-правових відносин?
2. Охарактеризуйте принципи конституційного права
3. Які конституційно-правові інститути вам відомі?
4. Яким чином можна класифікувати конституційно-правові норми?
5. В чому проявляється людиноцентриська спрямованість Конституції?

Перелік рекомендованих джерел:

1. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
2. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 260 с.
3. Конституційне право : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука ; [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; передм. М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с
4. Бориславська О. М. Парламентаризм в умовах європейської моделі конституціоналізму: доктринальні основи та сучасні виклики. *Правова держава*. 2018. № 30. С. 51–58.
5. Георгіца А. З. Конституційне право зарубіжних країн: підручник. Тернопіль: Астон, 2003. 432 с.
6. Закоморна К. О. Державне (конституційне) право зарубіжних країн (навчальні матеріали та схеми): посіб. для підготов. до іспитів. 2-ге вид., переробл. Х.: Право, 2016. 280 с.
7. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Общая часть: учебник для вузов / рук. авт. кол. и отв. ред. Б. А. Страшун. 4-е изд. М.: Норма, 2007. 896 с.
8. Мишин А. А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебник. М.: Статут, 2013. 400 с.

Тема №3 Конституція як базове джерело конституційного права

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: вміти пояснити термін «конституція», знати особливості її еволюційного розвитку. Вміти охарактеризувати перші конституції, що виникли у Європі в період буржуазних революцій (18-19 ст.) та США. Проаналізувати тексти сучасних конституцій Франції та Японії. Вміти класифікувати сучасні конституції за різними критеріями; проводити різницю між гарантійними, номінальними та фіктивними конституціями в сучасних державах; писаними та неписаними. Давати правову характеристику писаних не кодифікованих конституцій та неписаних конституцій (на прикладі Великобританії та Швеції). Знати різницю між постійними та тимчасовими конституціями; Особливості прийняття октройованих, договірних та «народних» конституцій. Вміти характеризувати гнучкі, жорсткі та змішаних конституції. Необхідним є також розуміння юридичних властивостей конституції, Порядок їх прийняття та внесення змін.

Питання для самопідготовки

1. Характерні ознаки й особливості Конституції Франції 1958 р.
2. Конституція Японії: структура та загальна характеристика.
3. Порівняльна характеристика неписаних конституцій та писаних не кодифікованих.

Контрольні питання:

1. Визначте, які перші конституції виникли в Англії, США та Європі.
2. Що таке форма конституції? Кодифіковані та некодифіковані, розгорнуті та нерозгорнуті конституції.
3. Охарактеризуйте та проаналізуйте складові конституцій.
4. Чим відрізняються неписані конституції від писаних некодифікованих?
5. Які ознаки притаманні конституційним законам ?

Перелік рекомендованих джерел:

1. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
2. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 260 с.
3. Конституційне право зарубіжних країн: навч.-метод. посібник / О. М. Бориславська, І. Я. Заяць, С. В. Різник. К.: Ін Юре, 2015. 360 с.
4. Могунова М. А. Государственное право Финляндии. М.: Городец, 2005. 368 с.
5. Захарова М. В. Французская правовая система: теоретический анализ: монография. М.: Проспект, 2013. 288 с.
6. Конституція США. Право США. 2013. № 1–2. С. 13–30.

7. Конституція Республіки Білорусь 15.03.1994 р. URL: <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
8. Конституція Королівства Бельгія 07.02. 1831 р. URL: <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
9. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. К.: Українська Правнича Фундація; Право, 1996. 544 с.

Тема №4 Визначення та характеристика інших джерел конституційного права

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: знати визначення поняття «джерела конституційного права», вміти їх класифікувати, проводити різницю між основними джерелами конституційного права та допоміжними. Проаналізувати американську модель конституційного контролю та європейську, вміти охарактеризувати акти вказаних органів та визначати їх місце в системі джерел конституційного права. Звернути увагу на правову систему Великої Британії при підготовці питання про конституційний звичай як джерело. Визначити сфери його застосування, розуміти правову природу. Крім того, необхідно в контексті вивчення питання делегованого законодавства в зарубіжних країнах, звернутися до ордонансів у Франції, декретів Італії, уповноважуючих законів Іспанії. Важливо також розуміти, що деякі з актів делегованого законодавства мають силу закону.

Питання для самопідготовки:

1. Загальна характеристика актів органів конституційної юрисдикції зарубіжних держав
2. Роль конституційного звичаю у регулюванні державно-правових відносин у зарубіжних країнах
3. Делеговане законодавство як форма участі уряду в законодавчому процесі у країнах ЄС

Контрольні запитання:

1. Які причини різноманітності джерел конституційного права у різних країнах світу?
2. Визначте основні ознаки закону?
3. Яка відмінність між конституційними законами та звичайними?
4. Охарактеризуйте Угоду про асоціацію між Україною та ЄС 2014 р. як джерело національного права України.
5. Які органи здійснюють конституційний контроль в країнах Європи та США?

Перелік рекомендованих джерел:

1. Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Европейский союз, США, Япония, Индия: уч. пособие / сост. В. В. Маклаков. 5-е изд. М.: Волтерс Клувер, 2006. 608 с.
2. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. К.: Українська Правнича Фундація; Право, 1996. 544 с.
3. Конституція Польської Республіки 02.04. 1997 р. URL: <http://blog.vladey.com.ua/konstituciya-polsko%D1%97-respubliki-ukra%D1%97nskoyu-movoyu/>
4. Алебастрова И. А. Конституционное право зарубежных стран: схемы и комментарии. М.: Юриспруденция, 2002. 208 с.
5. Баймуратов М. А. Курс конституционного права Украины. Общая часть. Основы теории конституционного права / М. А. Баймуратов, А. В. Батанов. Харьков : Одиссей, 2008. 672 с.
6. Григоренко Є. І. Конституція та засади конституційного ладу України у питаннях та відповідях : навч. посіб. / Є. І. Григоренко, О. С. Передерій. Харків : Харків. ун-т повітряних сил ім. І. Кожедуба, 2010. 172 с.
7. Закоморна К. О. Державне (конституційне) право зарубіжних країн (навчальні матеріали та схеми) : посібник [для підготовки до іспитів] / К. О. Закоморна. – Харків : Право, 2016. – 278 с.
8. Конституционное право зарубежных стран : учеб. / Н. В. Мишина, А. Р. Крусян, Д. Я. Гараджаев и др. Харьков : Право, 2015. 848 с.
9. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан та ін. ; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова. Одеса : Юрид. літ., 2017. 256 с.

Тема №5 Принципи конституційного права, їх зміст та класифікація

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: проаналізувати розвиток принципу прав людини з часів Стародавньої Греції та Риму; визначити як цей принцип розумівся в працях мислителів Середньовіччя (Фома Аквінський 1225-1274).. Важливим є теж згадати погляди мислителів Нового часу: (Гуго Гроція (1583-1645), Баруха Спінози (1632-1677), Джона Локка (1632-1704), Шарля Монтеск'є (1689-1755), Жан Жака Руссо (1712-1778), Томаса Джефферсона (1743-1826), Іммануїла Канта (1724-1804). Необхідно також проаналізувати розвиток цього принципу після 2-ої світової війни (Статут ООН 1945, Загальна декларація прав людини 1948 р., міжнародні договори в сфері прав людини універсального і регіонального характеру). Аналізуючи принцип народного суверенітету звернути увагу на ст.. 5 Конституції України, ст..1 Конституції Італійської республіки, ст.. 1 Конституції Королівства Іспанія, ст.. 3

Конституції Хорватії. Проаналізувати поняття державний, національний та народний суверенітет. Щодо системи стримувань і противаг проаналізувати на прикладі України та зарубіжних країн як здійснюється контроль за законодавчою владою за допомогою інституту виборів; несумісність депутатського мандата із обійманням посади в органах виконавчої влади, право розпуску парламенту; висловлення парламентом вотуму недовіри уряду; незалежність суду; судовий контроль за конституційністю та законністю актів парламенту, президента, уряду й інших органів виконавчої влади тощо.

Питання для самопідготовки:

1. Становлення на розвитку принципу поваги до прав людини
2. Принцип народного суверенітету та особливості його реалізації в зарубіжних країнах.
3. Система стримувань та противаг у зарубіжних країнах

Контрольні запитання:

1. Які міжнародно-правові документи розвивають зміст принципу поваги до прав людини та основних свобод?
2. Дайте характеристику Загальній декларації прав людини 1948 р. з точки юридичної обов'язковості її норм
3. Які засоби та процедури забезпечують втілення вимог принципу розподілу влади в політичну і правову практику?
4. Поясніть, що включає в себе система стримувань та противаг
5. Яким чином Венеціанська комісія характеризує поняття «верховенство права»?

Перелік рекомендованих джерел:

1. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2018. 464 с.
2. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
3. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 260 с.
4. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Общая часть: учебник для вузов / рук. авт. кол. и отв. ред. Б. А. Страшун. 4-е изд. М.: Норма, 2007. 896 с.
5. Конституційне право : навч. посіб. / [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; за заг. ред. М. І. Марчука. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 358 с.
6. Конституційне законодавство зарубіжних країн: хрестоматія: навч. посібник / упоряд. В. О. Ріяка, К. О. Закоморна. К.: Юрінком Інтер, 2007. 384 с.
7. Кельман М. С. Підсумкові акти конституційної юрисдикції зарубіжних країн: їх юридична природа. *Право України*. 2000. № 10. С. 124–127.
8. Конституційне право зарубіжних країн: навч.-метод. посібник / О. М. Бориславська, І. Я. Заяць, С. В. Різник. К.: Ін Юре, 2015. 360 с.
9. Мишин А. А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебник. М.: Статут, 2013. 400 с.

Тема №6 Права людини як основа конституційного права держави

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: проаналізувати право на життя в контексті національного законодавства та міжнародних стандартів у цій сфері, а також рішення Конституційного суду України № 11-рп/99 від 29.12.1999р. Аналізу потребує також законодавство країн періоду буржуазних революцій: Англія (Велика Хартія Вольностей 1215, Петиція про право 1928, Хабеас корпус акт 1678, Біль про права 168), США (Вірджинська декларація про права 1776, Декларація незалежності 1776, Біль про права 1791), Франція (Декларація прав людини і громадянина 1789). Звернути увагу потрібно на природно-правову, позитивістську та ліберальну теорії щодо сутності прав людини

Питання для самопідготовки:

1. Співвідношення права на життя та смертної кари.
2. Втілення ідеї про права людини у внутрішньодержавному законодавстві під час буржуазних революцій в Англії, Франції та США.
3. Сучасні концепції прав людини та їх конституційно-правове оформлення.

Контрольні запитання:

1. Які міжнародно-правові акти закріплюють каталог прав людини?
2. Яка відмінність між правами та свободами людини?
3. Наведіть приклади, які демонструють взаємозалежний характер прав людини

4. Обґрунтуйте свою позицію щодо того чи правомірним є усунення іноземців у здійсненні ними політичних прав
5. Охарактеризуйте Біль про права США 1792 р. з точки зору наявності в ньому «негативних» прав людини.

Перелік рекомендованих джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: http://www.un.org.ua/images/documeNets/3718/UN%20Charter_Ukrai№ia№.pdf
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Ст. 3103.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
4. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р., з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11 та № 14 URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
6. Аль-Сулайбі М. Юридична природа міжнародних стандартів прав людини. Право України. 2000. № 9. С. 116
7. Бик Т. Особливості тлумачення стандартів захисту прав людини, закріплених у пакті про соціальні, економічні і культурні та Пакті про громадські і політичні права. Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини: [зб. наук. пр.] / [М-во освіти і науки, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; редкол.: М. Мальський (відп. ред) та ін.]. Ль., 2007. Вип. 20. С. 141-151.
8. Георгіца А. З. Конституційне право зарубіжних країн: підручник. Тернопіль: Астон, 2003. 432 с.
9. Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Европейский союз, США, Япония, Индия: уч. пособие / сост. В. В. Маклаков. 5-е изд. М.: Волтерс Клувер, 2006. 608 с.
2. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. К.: Українська Правнича Фундація; Право, 1996. 544 с.

Тема №7 Конституційні засади захисту та забезпечення прав та свобод людини

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: для визначення конституційно-правового статусу українського омбудсмена проаналізувати Конституцію України та ЗУ «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» (зокрема порядок призначення та звільнення, організація діяльності, повноваження, гарантії забезпечення діяльності). Аналізу потребує також правовий статус Комітету з прав людини, визначення його місця в універсальній системі захисту прав людини. Для цього необхідно звернутись до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р. та Факультативного протоколу до нього. Розкрити питання щодо контрольно-наглядових процедур його конвенційного органу. Необхідно також проаналізувати в історичній ретроспективі виникнення конституційних процедур захисту в зарубіжних країнах, звернути увагу на судовий захист, інститут омбудсмена, самозахист, конституційну скаргу тощо.

Питання для самопідготовки:

1. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради з прав людини
2. Місце Комітету з прав людини в універсальній системі захисту прав людини
3. Виникнення конституційних процедур захисту в зарубіжних країнах

Контрольні запитання:

1. Що включає в себе право на судовий захист? Як це регламентується міжнародно-правовими документами та Конституцією України?
2. Які умови подання конституційної скарги в Україні?
3. Які назви інститут омбудсмена має у різних країнах? У яких сферах він може функціонувати, наведіть приклад?
4. Який правовий статус Уповноваженого Верховної Ради з прав людини?
5. Які органи ООН здійснюють свої повноваження в сфері захисту і забезпечення прав людини?

Перелік рекомендованих джерел:

1. ЗУ Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. URL: <https://ombudsman.gov.ua/>
3. Гультай М. Роль європейських стандартів правозахисту у конституційному судочинстві України. Вісн. Акад. прав. наук України. 2012. № 3. С. 54-66.
4. Карпачова Н. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод – основа формування європейських стандартів прав і свобод людини в Україні. Право України. 2010. № 10. С. 24-42

5. Карпачова Н. Міжнародні стандарти у галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні. Право України. 2009. № 4. С. 4-21.
6. Гураль П. Ф., Панкевич О. З. Інститут конституційно-правового статусу особи у зарубіжних країнах. Частина 1: Громадянство у зарубіжних країнах: навчально-методичні матеріали. Львів: Львівський юридичний інститут МВС України, 2005. 96 с.
7. Міжнародні стандарти забезпечення свободи слова: зб. публ. міжнар. орг. "Артикль 19" / упоряд. та ред. Лаб. законодав. ініціатив. К.: Міленіум, 2003. 140 с.
8. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
9. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 260 с.
10. Конституційне право : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука ; [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; передм. М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с

Тема №8 Конституційно-правовий статус людини і громадянина

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: визначити поняття конституційного статусу особи, його структурні елементи; уміти розмежовувати конституційний та конституційно-правовий статус особи. Проаналізувати конституційну правосуб'єктність особи в зарубіжних країнах. Вміти пояснити момент виникнення правоздатності особи, випадки її законного обмеження; дієздатність особи, повну та часткову; деліктоздатність суб'єкта права; розрізняти загальну та спеціальну конституційну правосуб'єктність. Аналізу також потребує інститут громадянства як елемент конституційного статусу особи. Проаналізувати також явище множинного громадянства в зарубіжних країнах, зокрема Швейцарії, Молдові, Іспанії, Литві, Латвії, Великій Британії, США, Австралії, Новій Зеландії тощо.

Питання для самопідготовки:

1. Конституційно-правовий статус особи у Великій Британії
2. Спеціальна правосуб'єктність особи в США, ФРН та Японії
3. Множинне громадянство у практиці зарубіжних країн

Контрольні запитання:

1. Яка різниця між конституційним та конституційно-правовим статусом особи?
2. Які нормативно правові акти регламентують конституційно-правовий статус особи?
3. Які елементи включає в себе конституційна правосуб'єктність?
4. У яких випадках особа має спеціальну правосуб'єктність, наведіть приклад?
5. Чи заборонене подвійне чи множинне громадянство в Україні? Поясніть свою позицію в контексті принципу єдиного громадянства.

Перелік рекомендованих джерел:

1. Гураль П. Ф., Панкевич О. З. Інститут конституційно-правового статусу особи у зарубіжних країнах. Частина 1: Громадянство у зарубіжних країнах: навчально-методичні матеріали. Львів: Львівський юридичний інститут МВС України, 2005. 96 с.
2. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
3. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 260 с.
4. Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Европейский союз, США, Япония, Индия: уч. пособие / сост. В. В. Маклаков. 5-е изд. М.: Волтерс Клувер, 2006. 608 с.
5. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. К.: Українська Правнича Фундація; Право, 1996. 544 с.
6. Конституційне законодавство зарубіжних країн: хрестоматія: навч. посібник / упоряд. В. О. Ріяка, К. О. Закоморна. К.: Юрінком Інтер, 2007. 384 с.
7. Конституція США. Право США. 2013. № 1–2. С. 13–30.
8. Захарова М. В. Французская правовая система: теоретический анализ: монография. М.: Проспект, 2013. 288 с.
9. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Общая часть: учебник для вузов / рук. авт. кол. и отв. ред. Б. А. Страшун. 4-е изд. М.: Норма, 2007. 896 с.
10. Могунова М. А. Государственное право Финляндии. М.: Городец, 2005. 368 с.

Тема №9 Конституційно-правовий статус громадянства

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: проаналізувати конституційно-правовий статус апатридів. У цьому контексті важливо розкрити принцип неприпустимості без громадянства, проаналізувавши и при цьому внутрішнє право України та зарубіжних країн, а також міжнародно-правові акти у цій сфері. Інститут політичного притулку та екстрадиції розкрити шляхом з'ясування поняття іноземця (правовий режим іноземців), біженець, підстав не можливості видворення або видачі іноземних громадян, право притулку. Проаналізувати спосіб набуття громадянства шляхом натуралізації, визначити її умови (яким чином законодавство зарубіжних країн визначає ці умови); спрощені процедури набуття громадянства для апатридів та біженців, осіб, які зробили значні інвестиції в економіку країни, представників титульної нації тощо. Визначити що являє собою реінтеграція, умови її реалізації.

Питання для самопідготовки:

1. Апатризм з позицій національного і міжнародного права
2. Інститути політичного притулку, висилки і видачі (екстрадиції) в конституційному праві зарубіжних країн
3. Поновлення громадянства. Спрощені процедури набуття громадянства

Контрольні запитання:

1. Якими способами набувається громадянство в порядку філіації?
2. Які умови натуралізації передбачені в законодавствах іноземних країн та України?
3. Які правові наслідки надання громадянства в порядку дарування?
4. Які правові режими надаються іноземним громадянам?
5. Якими міжнародно-правовими документами регламентується статус біженців?

Перелік рекомендованих джерел:

1. Гураль П. Ф., Панкевич О. З. Інститут конституційно-правового статусу особи у зарубіжних країнах. Частина 1: Громадянство у зарубіжних країнах: навчально-методичні матеріали. Львів: Львівський юридичний інститут МВС України, 2005. 96 с.
2. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
3. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 260 с.
4. Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Европейский союз, США, Япония, Индия: уч. пособие / сост. В. В. Маклаков. 5-е изд. М.: Волтерс Клувер, 2006. 608 с.
5. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. К.: Українська Правнича Фундація; Право, 1996. 544 с.
6. Конституційне законодавство зарубіжних країн: хрестоматія: навч. посібник / упоряд. В. О. Ріака, К. О. Закоморна. К.: Юрінком Інтер, 2007. 384 с.
7. Конституція США. Право США. 2013. № 1–2. С. 13–30.
8. Захарова М. В. Французская правовая система: теоретический анализ: монография. М.: Проспект, 2013. 288 с.
9. Конституционное (государственное) право зарубежных стран. Общая часть: учебник для вузов / рук. авт. кол. и отв. ред. Б. А. Страшун. 4-е изд. М.: Норма, 2007. 896 с.
10. Могунова М. А. Государственное право Финляндии. М.: Городец, 2005. 368 с.

Тема №10 Форма правління сучасних держав

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: Визначити зміст поняття «форма держави», її структурні елементи; з'ясувати причини різноманітності форм держави. Охарактеризувати монархію як форму правління та її характерні ознаки, а також з'ясувати сучасні системи правонаступництва в зарубіжних країнах. Абсолютна монархія, її основні риси. Дуалістична та парламентська монархії. Визначити схожість і відмінність президентської та парламентської республік. Змішані форми правління, їх особливості в зарубіжних країнах. Демократичний політичний режим, його характерні риси. Недемократичні політичні режими: авторитарний та тоталітарний, їх особливості.

Питання для самопідготовки:

1. Британська монархія та її особливості
2. Співвідношення статусів монарха та президента за парламентарних форм правління.
3. Характеристика конституційної монархії Швеції

Контрольні запитання:

1. Які фактори впливають на різноманітність форм держав у світі?
2. Які структурні елементи входять до поняття «форма держави»?

3. Охарактеризуйте порядок престолонаслідування у Великій Британії, Нідерландах, арабських та африканських країнах?
4. Чим відрізняється дуалістична від парламентської монархії?
5. Що таке контрасигнація?

Перелік рекомендованих джерел:

1. Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Европейский союз, США, Япония, Индия: уч. пособие / сост. В. В. Маклаков. 5-е изд. М.: Волтерс Клувер, 2006. 608 с.
2. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. К.: Українська Правнича Фундація; Право, 1996. 544 с.
3. Конституція Польської Республіки 02.04. 1997 р. URL: <http://blog.vladey.com.ua/konstituciya-polsko%D1%97-respubliki-ukra%D1%97nskoyu-movoyu/>
4. Алебастрова И. А. Конституционное право зарубежных стран: схемы и комментарии. М.: Юриспруденция, 2002. 208 с.
5. Баймуратов М. А. Курс конституционного права Украины. Общая часть. Основы теории конституционного права / М. А. Баймуратов, А. В. Батанов. Харьков : Одиссей, 2008. 672 с.
6. Григоренко Є. І. Конституція та засади конституційного ладу України у питаннях та відповідях : навч. посіб. / Є. І. Григоренко, О. С. Передерій. Харків : Харків. ун-т повітряних сил ім. І. Кожедуба, 2010. 172 с.
7. Закоморна К. О. Державне (конституційне) право зарубіжних країн(навчальні матеріали та схеми) : посібник [для підготовки до іспитів] / К. О. Закоморна. – Харків : Право, 2016. – 278 с.
8. Конституционное право зарубежных стран : учеб. / Н. В. Мишина, А. Р. Крусян, Д. Я. Гараджаев и др. Харьков : Право, 2015. 848 с.
9. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан та ін. ; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова. Одеса : Юрид. літ., 2017. 256 с.
10. Романов А. К. Правовая система Англии: уч. пособие. М.: Дело, 2000. 344 с.
11. Конституція Грузії 24.08.1995 р. URL: <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
12. Конституція Королівства Бельгія 07.02. 1831 р. URL: <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
13. Конституція Французької Республіки (прийнята на референдумі 4 жовтня 1958 р.): станом на 30 серпня 2015 р.; пер. з фр. / укладач П. В. Романюк. Х.: Право, 2015. 68 с.

Тема №11 Форма державного устрою

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: розкрити поняття та зміст державної території, територіальне верховенство, територіальний устрій держави. Вміти розрізняти які територіальні одиниці володіють політичною самостійністю. Вертикальний поділ влади між центром та територіальними одиницями. Вміти визначати які країни є унітарними , а які федеративними їх ознаки.. Види федерацій. Способи створення федерацій. Симетричні і асиметричні федерації, їх характеристика. Правовий статус суб'єктів федерації. Договірні, конституційні та договірно-конституційні федерації, їх особливості.

Питання для самопідготовки:

1. Особливості федералізму у ФРН
2. Розмежування компетенції між федерацією загалом та її суб'єктами (на прикладах США, ФРН, Швейцарії).
3. Конфедерація як форма державного устрою

Контрольні запитання:

1. Яким чином слід розуміти поняття «територія держави» в конституційному праві держави та міжнародному праві?
2. Які елементи включає в себе поняття « територіальне верховенство»?
3. Яким чином можна класифікувати держави за територіальним устроєм? Як саме впливає політична самостійність територіальних одиниць на вказану класифікацію?
4. Які риси притаманні унітарним державам?
5. Які види унітарних держав вам відомі?

Перелік рекомендованих джерел:

1. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
2. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 260 с.

3. Конституційне право : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука ; [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; передм. М. І. Марчука. – Харків, 2019. – 484 с
4. Проблеми сучасної конституціоналістики : навчальний посібник. Вип. 1 / М.П. Орзіх, М.В. Афанасьєва, В.Р. Барський, В.А. Григор'єв, А.А. Єзеров ; за ред. М. П. Орзіха. К. : Юрінком Інтер, 2011. 268 с.
5. Проблеми сучасної конституціоналістики: навч. посіб. Вип. 2. Конституційні перетворення в Україні / за ред. М. П. Орзіха. К. : Юрінком Інтер, 2012. 430 с.
6. Захарова М. В. Французская правовая система: теоретический анализ: монография. М.: Проспект, 2013. 288 с.
7. Зіллер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС: Порівняльний аналіз / пер. з фр. В. Ховхуна. К.: Основи, 1996. 420 с.
8. Зінченко О. В. Особливості форми правління арабських монархій (порівняльний аналіз). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 50–64.
9. Маринів А. В. Конституційно-правові принципи статусу територіальних колективів у Франції. *Форум права: електрон. наук. фахове вид.* 2018. № 1. С. 73–80. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2018_1_12.pdf

Тема №12 Форми реалізації безпосередньої демократії у державі

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: з'ясувати поняття «безпосередня демократія»: конституційна природа, форми; поняття та форми представницької демократії. Проаналізувати соціальне значення виборів; виборче право сучасних держав. Виборчі системи: поняття та види. Поняття і конституційно-правова регламентація референдумів. Види референдумів. Світова практика щодо підготовки і проведення референдуму, його основні стадії. Проаналізувати нетипові форми безпосередньої демократії. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Питання для самопідготовки:

1. Особливості парламентських виборів у зарубіжних країнах
2. Особливості проведення виборів президента США.
3. Народна законодавча ініціатива у практиці зарубіжних країн

Контрольні запитання:

1. Які форми безпосередньої демократії закріплені в законодавстві іноземних держав?
2. Які функції виконують вибори в сучасних демократичних державах?
3. Які складові містить у собі суб'єктивне виборче право?
4. В чому полягає зміст такого явища у виборчому праві як «абсентеїзм»? Яким чином країни запобігають його появі? Проаналізуйте міжнародно-правові акти у цьому контексті?
5. Розкрийте сутність і зміст інституту референдуму. Яку роль всеукраїнський референдум відіграв у становленні України як суверенної та незалежної держави?

Перелік рекомендованих джерел:

1. Мишин А. А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебник. М.: Статут, 2013. 400 с.
2. Могунова М. А. Государственное право Финляндии. М.: Городец, 2005. 368 с.
3. Могунова М. А. Государственное право Швеции. М.: Норма, 2009. 384 с.
4. Палант Б. Білль про права (практика застосування). Х.: Право, 2018. 264 с.
5. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: монографія: у двох книгах / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. Книга перша: Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії / відп. ред. Н. М. Оніщенко. К.: Юридична думка, 2008. 344 с.
6. Романов А. К. Правовая система Англии: уч. пособие. М.: Дело, 2000. 344 с.
7. Конституции государств Азии: в 3 т. / под. ред. Т. Я. Хабриевой. М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации: Норма, 2010.
8. Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Европейский союз, США, Япония, Индия: уч. пособие / сост. В. В. Маклаков. 5-е изд. М.: Волтерс Клувер, 2006. 608 с.
9. Конституція Королівства Бельгія 07.02. 1831 р. URL: <http://nbuviap.gov.ua/asambleya/constitutions.php>
10. Конституція США. Право США. 2013. № 1–2. С. 13–30.

Тема №13 Конституційні засади функціонування політичних партій

Для підготовки даного переліку питань для самостійного опрацювання студенту необхідно: проаналізувати поняття політичних партій: ідеологія політичної партії, організаційна структура, методи і засоби діяльності, соціальна база та електорат, фінансова база, політичні лідери. Функції політичних партій.

Конституційно-правове регулювання діяльності політичних партій. Необхідно також з'ясувати принципи діяльності політичних партій; порядок їх створення та припинення діяльності. Необхідно в законодавстві зарубіжних країн з'ясувати які обмеження існують щодо діяльності політичних партій та обмеження щодо членства. Важливо також з'ясувати які існують вимоги в зарубіжних країнах. Вимоги щодо прозорості фінансування політичних партій. Державний контроль за діяльністю політичних партій. Вміти розрізняти партійні системи в країнах: Однопартійна система, багатопартійна; та класифікувати політичні партії за їх ідеологією: Консервативні, ліберально-демократичні, соціал-демократичні партії, конфесійні, екологічні, неофашистські, комуністичні.

Питання для самопідготовки:

1. Партійна система США
2. Порядок створення політичних партій в Україні
3. Роль ідеології в життєдіяльності політичних партій. Основні ідеологічні доктрини сучасності

Контрольні запитання:

1. Які фактори сприяли прискоренню розвитку політичних партій у світі?
2. Які складові необхідні для функціонування політичних партій?
3. Що означає політичний плюралізм та як він відображається у законодавстві зарубіжних країн?
4. Які існують обмеження щодо діяльності політичних партій? Проаналізуйте на прикладі України та зарубіжних країн.
5. Які джерела фінансування використовують політичні партії у своїй діяльності?

Перелік рекомендованих джерел:

1. Висоцький В. М. Принцип рівності політичних партій: теоретико-правовий аналіз. *Митна справа*. 2015. № 2 (2.1). С. 191–197. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ms_2015_2 (2)
2. Закоморна К. О. Державне (конституційне) право зарубіжних країн (навчальні матеріали та схеми): посіб. для підготов. до іспитів. 2-ге вид., переробл. Х.: Право, 2016. 280 с.
3. Захарова М. В. Французская правовая система: теоретический анализ: монография. М.: Проспект, 2013. 288 с.
4. Конституційне право України : посіб. для підготовки до іспитів / [Ю. Г. Барабаш, Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин та ін.]. – 3-тє вид., перероб. І допов. Харків : Право, 2016. 345 с.
5. Конституційне право України : посіб. для підгот. до іспитів / [Ю. Г. Барабаш, Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин та ін.]. – 4-тє вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2017. 369 с.
6. Конституційне право зарубіжних країн: навч.-метод. посібник / О. М. Бориславська, І. Я. Заяць, С. В. Різник. К.: Ін Юре, 2015. 360 с.
7. Мишин А. А. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебник. М.: Статут, 2013. 400 с.
8. Конституции зарубежных государств: Великобритания, Франция, Германия, Италия, Европейский союз, США, Япония, Индия: уч. пособие / сост. В. В. Маклаков. 5-е изд. М.: Волтерс Клувер, 2006. 608 с.
9. Конституція США. Право США. 2013. № 1–2. С. 13–30.
10. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан та ін. ; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова. – Одеса : Юрид. літ., 2017. – 256 с.

Тема №14. Теоретичні основи організації та здійснення державної влади

Методичні вказівки до вивчення теми.

При вивченні цієї теми потрібно дати визначення поняттю органу держави, його конституційні ознаки та статус, розкрити структуру діючого законодавства про державні органи України.

Крім того, варто розглянути структуру та види органів держави, принципи самоорганізації та діяльності апарату органів держави в Україні.

Розкрити поняття та види представницьких органів держави, конституційний статус Президента України та Кабінету Міністрів України, центральної та місцевої державних адміністрацій.

Потрібно визначити конституційний статус контрольно-наглядових та правоохоронних органів держави, їх види та місце в забезпеченні державної влади в Україні, їх функції, повноваження тощо.

Термінологічний словник.

Державна влада це система відносин веління-підкорення в соціальному управлінні в яких поведінка суб'єкта підпорядковується державним велінням, вираженим у правовій формі, з метою досягнення і підтримання певного порядку в суспільстві.

Місцеві державні адміністрації - це державні органи виконавчої влади в областях, районах, в районах Автономної Республіки Крим, які наділені правом представляти інтереси держави і приймати від її імені розпорядження, що діють на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Орган державної влади - це організаційно відокремлена і відносно автономна складова частина єдиного державного апарату України, що становить собою колектив громадян України (одну особу) - державних

службовців, - заснований у встановленому законом порядку для виконання завдань та функцій держави, наділений з цією метою відповідними державно-владними повноваженнями, які реалізуються у визначених законом правових та організаційних формах.

Президент - обраний народом або парламентом або представницькою колегією глава держави, який отримує владу на визначений термін у порядку делегації. Президент України є главою держави і виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Президент України обирається народом України на 5-ти річний термін.

Парламент - родова назва вищого колегіального загальнонаціонального представницького і законодавчого органу в демократичних державах, який відображає суверенну волю народу і працює на постійній основі. В Україні парламентом є Верховна Рада України - єдиний орган законодавчої влади в Україні.

Уряд - колегіальний орган загальної компетенції, який здійснює керівництво виконавчою і розпорядчою діяльністю в державі. Уряд України - Кабінет Міністрів України, який є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України та підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених у статтях 85, 87 Конституції України.

Самостійна робота для вивчення теми:

Питання для опанування та обговорення.

1. Конституційна організація державної влади в Україні.
2. Поняття органу держави, його ознаки та конституційний статус.
3. Система та види органів держави. Конституційні принципи організації та діяльності органів державної влади. Державний апарат.
4. Демократизація організації та діяльності державного апарату.
5. В чому полягають принципи організації та діяльності державного апарату
6. Контрольно-наглядові та правоохоронні органи в системі органів держави.

Тести.

1. Найвищим судовим органом в системі судів загальної юрисдикції в Україні є:

- а) Верховний Суд України;
- б) Конституційний Суд України;
- в) Вищий господарський суд України.

2. Президент за Конституцією України виступає від імені:

- а) держави;
- б) Верховної Ради України;
- в) українського народу.

Завдання.

1. Визначити конституційне найменування глави держави, глави уряду, глави парламенту, керівника центрального органу виконавчої влади.
2. Визначити місце та найменування посади керівника місцевої державної адміністрації в системі виконавчої влади.

Теми рефератів.

1. Структура діючого законодавства про державні органи України.
2. Державна влада як інститут конституційного права.
3. Конституційні засади закріплення, організації та здійснення державної влади в Україні.
4. Поняття, види і система органів державної влади.

Перелік рекомендованих нормативних актів та літератури:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
3. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20 – рп.
4. Тихомиров Ю. А. Власть в обществе: единство и разделение // Советское государство и право. – 1990. - № 2. – с. 38.
5. Чушенко В. Історичні традиції і форма правління сучасної України / Драгоманівський збірник. -Л.. 1996.
6. Робінович П. М. Державна влада, //Юридична енциклопедія: в 6 т. – К., 1999. – т. 2. – с. 85
7. Скрипнюк В. Політико-правові принципи організації та функціонування державної влади в Україні // Право України. – 2002. № 5. – с. 3.
8. Шаповал В. Феномен державного органу (органу держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і концептуальний аспект // Право України. – 2003. - № 8. – с. 25-29.
9. Сиренко В. Интересы и власть. – К., 2006. – с. 165- 169.
10. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України, навч. пос. – К.: ТОВ «КНТ», 2011.

11. Майданник О. О. Конституційне право України. Навчальний посібник, К. 2012 – 167с
12. Шаптала Н. К. Задорожня Г. В. Конституційне право України. К. 2012- 472с
13. Тетарчук І.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 218с
14. Орленко В. І., Орленко В. В. Конституційне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 208с

Тема 15-16. Конституційно-правовий статус парламенту та члена парламенту

Методичні вказівки до вивчення теми.

Вивчення даної теми слід розпочати з окремих статей Основного закону, а саме: статті 75 Конституції України у якій зазначено, що єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. Саме це і є свідченням того, що жоден інший орган державної влади не уповноважений приймати закони, які виражають волю українського народу.

Вивчаючи дану тему традиційно слід розпочати з визначення поняття парламенту як представницького і законодавчого органу держави. Студентам потрібно вивчити історичні етапи становлення парламентаризму в Україні. Необхідно охарактеризувати правовий статус Верховної Ради України, як єдиного органу законодавчої влади в Україні в тому числі статус Голови Верховної Ради України та народного депутата. Конституційний склад і структуру Верховної Ради України. Формування органів ВРУ. Організація роботи ВРУ. Особливої уваги потребує вивчення функцій та форм роботи ВРУ, законодавчого процесу і його стадій. Розгляд Верховною Радою України питань за спеціальними процедурами. Окремого аналізу також вимагає правовий статус Голови Верховної Ради України та його заступників, погоджувальної ради, комітетів, комісій, уповноваженого ВРУ з прав людини, апарату Верховної Ради України. Необхідним є аналіз нормативних актів, які приймає законодавчий орган України.

Термінологічний словник.

Верховна Рада України - це єдиний виборний колегіальний загальнонародний постійно діючий представницький орган законодавчої влади України.

Функції Верховної Ради України - це основні напрями діяльності українського парламенту.

Законодавчий процес (процедура) - це передбачений Конституцією і законами України порядок здійснення Верховною Радою України та іншими суб'єктами законодавчої діяльності законодавчої функції та реалізації законодавчих повноважень.

Народний депутат України - це виборний представник Українського народу у Верховну Раду України, покликаний відповідно до Конституції та законів України здійснювати представницькі та інші функції парламенту й народу.

Самостійна робота для вивчення теми:

Питання для опанування та обговорення.

1. Поняття, конституційна природа та ознаки парламенту України.
2. Конституційні основи порядку формування та припинення діяльності Верховної Ради України.
3. Правовий статус народного депутата України.
4. Правовий статус Голови Верховної Ради України
5. Правовий статус погоджувальної ради ВРУ.
6. Правовий статус тимчасових комісій та апарату ВРУ.
7. Функції та повноваження парламенту України.
8. Основні форми роботи Верховної Ради України.
9. Законодавчий процес.
10. Юридична природа актів прийнятих ВРУ.
11. Уповноважений ВРУ з прав людини.
12. Поняття, форми, мета парламентського контролю в Україні.

Тести.

1. Голова Верховної Ради України не уповноважений:

1. Представляти Верховну Раду України у зносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав
2. Представляти Україну у зносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав
3. Вживати заходів для забезпечення безпеки і охорони Верховної Ради відповідно до закону
4. Підписувати Державний бюджет України
5. Виконувати доручення Верховної Ради України

2. Держбюджет на наступний рік має бути представлений Верховній Раді України не пізніше:

1. 1 липня
2. 15 вересня

3. 15 жовтня
4. 1 листопада
5. 5 грудня

3. Громадянин України може бути обраний народним депутатом України з:

1. 18 років
2. 20 років
3. 21 року
4. 25 років
5. 30 років

Завдання.

1. Визначити основні функції заступників Голови Верховної Ради України.
2. Визначити місце та роль уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
3. Визначте повноваження помічника народного депутата України.
4. Визначте у яких випадках можуть скликатися позачергові і надзвичайні сесії парламенту України?

Теми рефератів.

1. Повноваження парламенту України.
2. Суб'єкти законодавчої ініціативи.
3. Припинення повноважень Голови Верховної Ради України.
4. Сучасна концепція про парламентаризм в Україні.

Перелік рекомендованих нормативних актів та літератури:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
3. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20 – рп.
4. Закон України. Про вибори народних депутатів України // Голос України. - 2004, 20 квітня.
5. Закон України «Про регламент ВРУ» від 10 лютого 2010 року.
6. Кривенко Л.Т. Необхідно модернізувати конституційне визначення Верховної Ради України // Вісник Академії правових наук України, № 4(35).- Харків, 2003. - С. 37-51.
7. Майданик О. Поняття і сутність парламентського контролю // Право України, - 2004. - № 10. - С. 12-25.
8. Шаповал В.М. Парламентаризм і законодавчий процес в Україні: Навч. посіб. - К.: УАДУ, 2000.- 216 с.
9. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України, навч. пос. – К.: ТОВ «КНТ», 2011
10. Майданик О. О. Конституційне право України. Навчальний посібник, К. 2012 – 167с
11. Шаптала Н. К. Задорожня Г. В. Конституційне право України. К. 2012- 472с
12. Тетарчук І.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 218с
13. Орленко В. І., Орленко В. В. Конституційне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 208с.

Тема 17. Конституційно-правовий статус глави держави.

Методичні вказівки до вивчення теми.

Вивчаючи дану тему студенти спочатку повинні визначити загальну характеристику інституту президентства. Становлення інституту президентства в Україні. Місце та роль Президента України в конституційній системі органів державної влади.

Особливу увагу слід звернути на процедуру виборів Президента України. Для цього варто прокоментувати та дати власну оцінку змінам внесеним до конституції України в 2011 році, щодо виборів Президента України.

Осердям цього питання є представницькі повноваження Президента України. Повноваження Президента України, пов'язані із здійсненням законодавчої влади. Повноваження Президента України, пов'язані із здійсненням виконавчої влади. Повноваження Президента, пов'язані із здійсненням судової влади. Повноваження Президента в сфері національної безпеки, оборони та військової політики.

Не менш важливим в даній темі є питання дострокового припинення повноважень Президента України. Детально зупинитись на суб'єктах ініціювання процедури імпічменту Президента України.

Вивчаючи питання конституційно-правового статусу Ради національної безпеки і оборони України студентам слід визначити роль Президента України.

В завершенні вивчення цієї теми цікавим для студентів буде питання правового статусу Адміністрації Президента України, консультативних, дорадчих та інших органів і служб при Президенті України.

Повноваження Президента в сфері національної безпеки, оборони та військової політики. Повноваження Президента з формування органів та призначення показових осіб. Акти Президента України. Секретаріат Президента України. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України.

Термінологічний словник.

Глава держави - це особа або орган, який є конституційним органом влади, здійснює верховне представництво нації на міжнародній арені та у внутрішньополітичному житті.

Адміністрація Президента України є постійно діючим органом, основним завданням якого є організаційне, правове консультативне, інформаційне, експертно-аналітичне та інше забезпечення здійснення главою держави визначених Конституцією України повноважень.

Самостійна робота для вивчення теми:

Питання для опанування та обговорення.

1. Поняття, правова природа та призначення інституту глави держави.
2. Становлення інституту глави держави в Україні (історичний аспект).
3. Конституційно-правові основи обрання Президента України (загальна характеристика).
4. Повноваження Президента України.
5. Взаємовідносини Президента України з іншими органами державної влади.
6. Припинення повноважень Президента України. Імпічмент Президента України.
7. Конституційно-правовий статус Ради національної безпеки і оборони України.
8. Адміністрація Президента України, консультативні, дорадчі та інші органи і служби при Президенті України.

Тести.

Відповідно до Конституції Президентом України може бути обраний громадянин України, який:

1. Проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років
 2. Досяг тридцятирічного віку
 3. Володіє високими моральними якостями
 4. Має право голосу та не володіє державною мовою
 5. Має досвід правозахисної діяльності або стаж роботи за фахом юриста не менше 10 років
-
2. Одна й та сама особа не може бути Президентом України:
 1. Більше ніж два строки підряд
 2. Два строки підряд
 3. Три строки підряд
 4. Більше ніж два строки
 5. Два і більше строків підряд
 3. У разі якщо Президент України протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду Верховною Радою України:
 1. Йому надається такий же строк для додаткового розгляду вказаного закону
 2. Закон вважається таким, що набрав законної сили
 3. Закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений
 4. Закон повертається до Верховної Ради України для повторного схвалення
 5. Закон вважається таким, на який накладено Президентське вето
-
4. Відповідно до Конституції Президент України не може:
 1. Приймати нормативно-правові акти
 2. Бути достроково усунутий з посади законодавчим органом влади в Україні
 3. Накладати вето на закони
 4. Приймати рішення про визнання іноземних держав
 5. Займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю

Завдання.

1. Визначити правове положення представника Президента України у Автономній Республіці Крим.
2. Встановити і класифікуйте основні завдання, функції та повноваження Президента України за Основним Законом.
3. Розкрийте зміст установчих (державотворчих), безпекових і оборонних, а також зовнішньополітичних повноважень Президента України.

Теми рефератів.

Правове положення дорадчих органів при Президенті України.

Правовий статус адміністрації Президента України.

Повноваження Ради національної безпеки і оборони України.

Перелік рекомендованих нормативних актів та літератури:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.

2. Закон України. Про внесення змін до Конституції України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, N 2, ст.44.
3. Рішення Конституційного Суду України від 30.09.2010 р. № 20 -рп
4. Закон «Про застосування поста Президента Української РСР» від 05.07.1991 року.
5. Закон України. Про Раду національної безпеки і оборони України // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 35. - Ст.237.
6. Закон України „Про вибори Президента України" від 05.03.1999 р.// Відомості ВРУ. – 1999. - № 14. – с. 81.
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України» від 21.08.2009 року.
8. Закон України № 2952 – 4»Про внесення змін до Конституції України щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів ВР АРК місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» від 01.02.2011 року
9. Указ Президента України «Про деякі питання Апарату Ради національної безпеки і оборони України» від 05.04.2011 року № 353.
10. Кривенко Л. Президент України: еволюція конституційно-правового статусу // Віче.-1998.- № 10.
11. Тодыка Ю.Н., Яворский В.Д. Президент Украины: конституционно- правовой статус. Монография. - Х.: "Факт", 1999. - 256 с.
12. Агафонов С. Историчний розвиток інституту глави держави // Право України. - 2001.- № 7.- С. 102-104.
13. Бурчак Ф. Г. Президент України. - К.: Ін Юре, 1997. - 24с.
14. Кривенко Л. Конституційна відповідальність глави держави // Віче.- 2001- № 10.- С.3-18.
15. 16.Белов Д. М. Конституційно-правове регулювання інституту президента в Україні та Франції: Монографія. – Ужгород; Ліра. 2007. – с.11
16. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України, навч. пос. – К.: ТОВ «КНТ», 2011
17. Майданник О. О. Конституційне право України. Навчальний посібник, К. 2012 – 167с
18. Шаптала Н. К. Задорожня Г. В. Конституційне право України. К. 2012- 472с
19. Тетарчук І.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 218с
20. Орленко В. І., Орленко В. В. Конституційне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Видавництво: центр навчальної літератури, 2013. – 208 с.

Тема 18. Система органів виконавчої влади

Методичні вказівки до вивчення теми.

З часу проголошення незалежності України та визнання одним із провідних принципів національного державного будівництва принципу поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову відбулося становлення якісно нової системи органів виконавчої влади України.

Розкриваючи зміст поняття виконавчої влади і системи її органів, потрібно визначити місце і роль Кабінету Міністрів України в конституційній системі органів державної влади, склад і порядок формування Кабінету Міністрів України.

Потрібно конституційні основи системи виконавчої влади в Україні. Також слід указати на основні нормативно-правові акти, які врегульовують конституційно-правовий статус органів виконавчої влади в Україні та їх діяльність.

Окремого аналізу вимагають сутність і зміст адміністративної реформи 2010-2012 років в Україні. Опрацювавши дану тему спрогнозуйте подальший перебіг започаткованої реформи й аргументуйте свою позицію.

Класифікуйте та систематизуйте органи виконавчої влади в Україні.

В подальшому потрібно визначити конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України, його склад та конституційні повноваження. Потрібно охарактеризувати конституційні засади організації та діяльності Уряду України.

Окрім того студенти повинні визначити конституційно-правовий статус центральних органів влади та місцевих державних адміністрацій.

Компетенція Кабінету Міністрів України. Акти Кабінету Міністрів України. Припинення повноважень Кабінету Міністрів України.

Центральні органи виконавчої влади в Україні. Місцеві державні адміністрації в Україні.

Термінологічний словник.

Виконавча влада - це самостійна гілка державної влади, на яку покладається здійснення постійного управління різними сферами та забезпечення виконання Конституції України, законів і підзаконних нормативно-правових актів.

Самостійна робота для вивчення теми:

Питання для опанування та обговорення.

1. Система органів виконавчої влади в Україні.
2. Правовий статус Кабінету Міністрів України.

3. Правовий статус центральних органів виконавчої влади в Україні: поняття, види, призначення.
4. Місцеві органи виконавчої влади: види, призначення, повноваження.
5. Конституційні основи адміністративно-правової реформи в Україні (2010 рік)

Тести.

Виконавчу владу в областях і районах здійснюють:

1. Представники Президента України
2. Місцеві державні адміністрації
3. Обласні та районні ради
4. Голови обласних та районних рад
5. Органи місцевого самоврядування

Кабінет Міністрів України відповідальний перед:

1. Народом України
2. Народними депутатами України
3. Президентом України
4. Прем'єр-міністром України
5. Верховною Радою України

Кабінет Міністрів України підконтрольний і підзвітний:

1. Народу України
2. Народним депутатам України
3. Президенту України
4. Прем'єр-міністру України
5. Верховній Раді України

Завдання.

1. У чому полягає сутність і зміст адміністративної реформи 2010-2011 років в Україні?
2. Визначте конституційні засади організації та діяльності міністерств в Україні.
3. Класифікуйте та систематизуйте органи виконавчої влади в Україні.

Теми рефератів.

1. Правовий статус місцевих державних адміністрацій.
2. Повноваження та функції державної служби.
3. Основні завдання міністерств.

Перелік рекомендованих нормативних актів та літератури:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 7 жовтня 2010 року.
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 02.02.2011 року.
4. Закон України. Про місцеві державні адміністрації // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 20-21 - Ст.190.
5. Рішення Конституційного Суду у справі за конституційним поданням Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 120 Конституції України (справа про суміщення службової діяльності керівників органів виконавчої влади) - В кн.: Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 2002-2003. Кн. 4/ Відповід. редак. канд.юрид.наук. П.Є.Євграфов. - К.:Юрінком Інтер, 2004.- С.43-46.
6. Аверьянов В. Система органів виконавчої влади: проблеми реформування у світлі конституційних вимог // Право України. - 2003.- № 9.
7. Аверьянов В. Уряд у механізмі поділу влади: недосконалість вітчизняної конституційної моделі // Право України. - 2005. № 4. - С.10-15.
8. Дахова І. Поняття виконавчої влади та її місце в державному механізмі України (конституційний аспект) // Право України. - 2002. № 12. -С.23-27.
9. Єрмолін В. До питання про співвіднесення понять виконавчої влади і державного управління // Право України. - 2002. № 9. - С.29-32.
10. Коваленко А.А. Розвиток виконавчої влади в Україні на сучасному етапі: теорія і практика: Монографія / Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2002.- 509 с.
11. Пахомов І. Конституція України і виконавча влада // Право України. - 2002.- № 9. - С.38-40.
12. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України, навч. пос. – К.: ТОВ «КНТ», 2011
13. Майданник О. О. Конституційне право України. Навчальний посібник, К. 2012 – 167с
13. Шаптала Н. К. Задорожня Г. В. Конституційне право України. К. 2012- 472с
14. Тетарчук І.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 218с

Тема 19. Конституційно-правові основи судової влади та правоохоронних органів

Методичні вказівки до вивчення теми.

При вивченні даної теми спочатку потрібно проаналізувати розділ 12 Конституції України і Закон України «Про Конституційний суд України». На підставі цього, варто визначити місце, роль і значення Конституційного Суду в системі державних органів України, основну мету його діяльності, а також задачі, що стоять перед ним. Особливу увагу треба приділити повноваженням Конституційного суду. Необхідно розглянути особливості формування Конституційного Суду. Порядок та підстави припинення повноважень суддів Конституційного Суду України. Осердям цього питання є аналіз повноважень суддів що впливає із Закону України «Про Конституційний Суд».

Вивчаючи розділ 7 Конституції України, студенти повинні засвоїти систему судової влади в Україні, принципи організації судів. Також потрібно законспектувати функції, цілі і задачі судової влади. Необхідно охарактеризувати систему судів загальної юрисдикції в Україні, до якої належать місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди та Верховний суд України. Студенту потрібно пояснити, як реалізуються в Україні принципи територіальності та спеціалізації.

Студенту слід самостійно опрацювати функції та правовий статус прокуратури за Конституцією України. Сформулювати власну думку щодо відповідності чинного Закону України «Про прокуратуру» реаліям сьогодення.

Необхідно проаналізувати порядок призначення та звільнення Генерального прокурора України та його правовий статус. Визначити систему органів прокуратури України.

Не менш важливим є вивчення та засвоєння загальних та процесуальних правових актів органів прокуратури в Україні.

Термінологічний словник.

Конституційний суд - це єдиний колегіальний орган конституційної юрисдикції в Україні, що вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції та законів України.

Суди загальної юрисдикції - це система незалежних органів судової влади, які здійснюють через судів цих судів правосуддя шляхом цивільного, господарського, адміністративного та кримінального судочинства в порядку, встановленому Конституцією та законами України.

Прокуратура України - це єдина централізована система органів державної влади, які відповідно до Конституції та законів України здійснює обвинувальну, представницьку, контрольно-наглядову й інші функції в державі.

Самостійна робота для вивчення теми:

Питання для опанування та обговорення.

1. Порядок формування конституційного Суду України.
2. Функції і повноваження Конституційного Суду України.
3. Форми і суб'єкта звернень до Конституційного Суду України.
4. Порядок діяльності Конституційного Суду України та процедура розгляду ним справ.
5. Акти Конституційного Суду України.
6. Поняття судової влади в системі розподілу влад.
7. Судова система України.
8. Конституційно - правовий статус суддів в Україні.
9. Конституційні Засади судочинства в Україні.
10. Конституційний статус Вищої ради юстиції.
11. Конституційно-правовий статус прокуратури.
12. Структура органів прокуратури України.
13. Функції Генеральної прокуратури України.
14. Повноваження прокуратури України.
15. Акти органів Прокуратури України.

Тести.

Який орган державної влади уповноважений давати висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпідмент Президента України:

1. Верховна Рада України
2. тимчасова слідча комісія Верховної Ради України
3. Конституційний Суд України
4. Верховний Суд України

Вищий спеціалізований Суд з розгляду кримінальних та цивільних справ Конституційний Суд України дає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту:

1. За зверненням Верховної Ради України
2. За клопотанням Генерального прокурора України
3. За поданням тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України
4. За поданням Верховного Суду України
5. За клопотанням тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України

Назвіть конституційну функцію Прокуратури України:

1. Підтримання державного обвинувачення в суді
2. Нагляд за додержанням прав людини органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами
3. Прийняття нормативно-правових актів
4. Нагляд за додержанням законів судами України
5. Здійснення попереднього слідства і дізнання

Завдання.

1. Виявіть основні етапи (стадії) генезису органів конституційної юрисдикції в Україні та визначте їх зміст і особливості.
2. Охарактеризуйте функції та повноваження голови Конституційного суду України і його заступників.
3. Визначте основні конституційні засади правосуддя в Україні та охарактеризуйте їх зміст.
4. Проаналізуйте порядок призначення та звільнення Генерального прокурора України й особливості його конституційного статусу.

Теми рефератів.

1. Акти органів прокуратури.
2. Правовий статус суддів загальної юрисдикції.
3. Тимчасові та постійні комісії Конституційного суду України.

Перелік рекомендованих нормативних актів та літератури:

1. Конституція України 28.06.1996 р..
2. Закон України "Про Конституційний Суд України". 16 жовтня 1996р.
3. Регламент Конституційного Суду України, «Вісник Конституційного Суду України», 1997, № 1.
4. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20 -рп //Офіційний вісник України. – 2010. - № 72/1. – с. 2597.
5. Закон «Про Конституційний Суд України». Популярний коментар. К, Либідь, 1998.
6. Конституційне право України. Академічний курс. Том 2. К, 2008, с.463-488.
7. Закон України «Про судоустрій України», 12 серпня 2010р. – Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 41-45. С. 529.
8. Закон України «Про прокуратуру» від 5.11.1991 р. // Відомості ВВР – 1991. - № 53. – С. 1793
9. Скомороха В. Окремі питання поділу влади і юрисдикція Конституційного Суду України. - «Право України», 1999, №5.
10. Бородін І. Судова влада у теорії поділу влад. - «Право України, 2002, №10.
11. Конституційне право України / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. – К.: Ін Юре, 2002.
12. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України, навч. пос. – К.: ТОВ «КНТ», 2011
13. Змістовний модуль 4"Конституційно-правові основи територіального устрою України, М. І Майданник О.
- О. Конституційне право України. Навчальний посібник, К. 2012 – 167с
14. Шаптала Н. К. Задорожня Г. В. Конституційне право України. К. 2012- 472с
15. Тетарчук І.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 218с
16. Орленко В. І., Орленко В. В. Конституційне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 208с

Тема 20 Адміністративно-територіальний устрій

Методичні вказівки до вивчення теми.

В процесі вивчення цієї теми варто розкрити поняття державного устрою України та його принципів, приділити увагу державним політико-правовим засобам удосконалення та гармонізації міжнаціональних відносин в Україні.

Як важливий взаємозв'язок з державним устроєм необхідно визначити та охарактеризувати конституційні ознаки унітарної держави. Розглядаючи Україну як складну унітарну державу, потрібно розкрити конституційний статус Автономної Республіки Крим, повноваження державних органів АРК.

Визначаючи поняття територіального устрою, варто приділити увагу порядку вирішення питань

територіального поділу в Україні, назвати види адміністративно-територіальних одиниць, що існують в системі адміністративно-територіального устрою Української держави.

Крім того, для чіткого уявлення про державний устрій слід приділити увагу поняттю та складу державної території, а також вивченню поняття державного кордону та його видів, порядку встановлення і режимів, органів та засобів захисту державного кордону.

Термінологічний словник.

Територія держави - це простір, зафіксований державним кордоном на який поширюється суверенітет держави.

Адміністративно-територіальна одиниця - це компактна частина єдиної території України, що є просторовою основою для організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Адміністративно-територіальна одиниця - область, район, місто, район у місті, селище, село.

Державний устрій - це політико-територіальна організація держави, яка характеризується статусом її територіальних одиниць, формою їх правових відносин між собою та з державою в цілому. Форми державного устрою: унітарна, федеративна, регіоналістська (обласна) держава.

Система адміністративного устрою України - це сукупність адміністративно-територіальних одиниць (АРК, області, райони, міста райони в містах, селища і села), що становлять основу територіального устрою України.

Самостійна робота для вивчення теми:

Питання для опанування та обговорення.

1. Поняття державного устрою.
2. Принципи державного устрою.
3. Конституційні (юридичні) ознаки унітарної держави.
4. Адміністративно-територіальний устрій України та порядок вирішення питань територіального поділу. Види адміністративно-територіальних одиниць в системі адміністративно-територіального устрою.
5. Поняття та склад державної території.
6. Поняття державного кордону України.
7. Який порядок встановлення державного кордону?
8. Визначити особливості територіальної організації вільних (спеціальних) економічних зон.
9. Автономна Республіка Крим у складі України.
10. Проблема територіальної автономії та національно-територіальних утворень в місцях компактного проживання національних груп.
11. Політико-правові засоби удосконалення та гармонізації міжнаціональних відносин в країні.

Тести.

1. Правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється судами:
 - а) які мають особливий статус в судовій системі України;
 - б) незалежними від судової системи України;
 - в) що належать до єдиної системи судів України?
2. Питання зміни території України вирішується виключно:
 - а) Президентом України;
 - б) Верховною Радою України;
 - в) всеукраїнським референдумом.

Завдання

1. Який орган уповноважений вирішувати питання, пов'язані зі створенням нової області або скасування області в Україні?
2. Визначити види адміністративно-територіальних одиниць в системі адміністративно-територіального устрою.

Теми рефератів.

1. Державний кордон: поняття, види, порядок встановлення, режими.
2. Державні органи та засоби захисту державного кордону в умовах миру, війни, територіальної оборони.
3. Міста зі спеціальним статусом в Україні.

Перелік рекомендованих нормативних актів та літератури:

1. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради УРСР.- 1990.- № 31. Ст. 429.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
3. Закон України. Про правонаступництво України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, N 46, ст.61.
4. Закон України. Про державний кордон України. // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 2. - Ст.5. (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 245/96-ВР від 18.06.96, ВВР, 1996, N 37, ст.167 N 662-ІУ (662-15) від 03.04.2003, ВВР, 2003).
5. Закон України. Про статус гірських населених пунктів в Україні // Відомості Верховної Ради.- 1995.- N 56.
6. Закон України. Про столицю України - місто-герой Київ // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 11.

- Ст.79.

7. Борденюк В. Конституційно-правові аспекти вдосконалення організації виконавчої влади та місцевого самоврядування у містах Києві та Севастополі // Вісник Конституційного Суду України. - 2004.- № 3.- С.49-58; № 4.- С.27-35.

8. Журавський В. Щодо реформи адміністративно-територіального устрою України //Право України.-2005.- №8.-С.16-19.

9. Вовк Ю. Ідея федералізму в Україні у контексті посилення впливу регіонів // Право України. - 2004. - № 10. - С.19-21.

10. Корнієнко М. Чи потрібні Україні федералізація або автономізація // Вибори і демократія. 2004.- № 2. - С.66-68

11.Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України, навч. пос. – К Майданник О. О. Конституційне право України. Навчальний посібник, К. 2012 – 167с

12. Шаптала Н. К. Задорожня Г. В. Конституційне право України. К. 2012- 472с

13. Тетарчук І.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 218с

14. Орленко В. І., Орленко В. В. Конституційне право України. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 208с.

Тема 21 Конституційно-правові основи муніципальної влади

Методичні вказівки до вивчення теми.

В процесі вивчення цієї теми потрібно насамперед розкрити поняття та структуру місцевого самоврядування в Україні, приділити увагу законодавчому визначенню ролі органів місцевого самоврядування в Україні, їх компетенції.

Крім того, потрібно визначити конституційне положення територіальної громади, яку складають жителі, що постійно проживають у межах одного села, селища, міста, - самостійної адміністративно-територіальної одиниці.

Особливістю вивчення питання щодо організації діяльності органів місцевого самоврядування в Україні є їх взаємодія з місцевими державними адміністраціями, при цьому варто приділити увагу проблемі двох рівнів публічної влади.

Термінологічний словник.

Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Органи самоорганізації населення - представницькі органи, що створюються жителями, які на законних підставах проживають на території села, селища, міста або їх частин, для вирішення завдань, передбачених Законом України "Про органи самоорганізації населення".

Представницький орган місцевого самоврядування - виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення.

Право комунальної власності - право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Районні та обласні ради - органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст.

Територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Самостійна робота для вивчення теми:

Питання для опанування та обговорення.

1. Поняття та структура місцевого самоврядування.
2. Правовий статус територіальної громади.
3. Конституційна організація місцевого самоврядування в Україні.
4. Компетенція органів місцевого самоврядування.
5. Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування.
6. Порядок формування місцевого бюджету. Доходи та витрати місцевого бюджету.
7. Гарантії місцевого самоврядування.
8. Конституційний статус депутата місцевої ради та правові гарантії діяльності депутата місцевої ради.
9. Роль територіальних громад в процесі формування та функціонування громадянського суспільства.
10. Які повноваження має голова міської ради ?

Тести.

1. Питання організації управління районами в містах належить до компетенції:
 - а) міських рад;
 - б) обласних рад;
 - в) Верховної Ради України.
2. Що є матеріальною та фінансовою основою місцевого самоврядування :
 - а) кошти, що направляються з Державного бюджету;
 - б) кошти, що направляються установами, організаціями та окремими громадянами відповідної території;
 - в) рухоме та нерухоме майно, кошти, земля, все, що є у власності відповідних територіальних громад?

Завдання.

1. Визначити види відповідальності органа місцевого самоврядування.
 2. Навести приклади підстав дострокового припинення повноважень органу місцевого самоврядування.
- Теми рефератів
1. Роль територіальних громад та трудових колективів в процесі формування та функціонування громадянського суспільства.
 2. Проблема трансформації суверенних прав України у самоврядні повноваження територіальних громад.
 3. Відносини та взаємодія органів місцевого самоврядування з місцевими та центральними органами державної адміністрації. Проблема двох рівнів публічної влади.

Перелік рекомендованих нормативних актів та літератури:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України
2. 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
3. Закон України. Про місцеве самоврядування в Україні // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - Ст.170 (Із змінами, внесеними згідно із Законами від 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 06.10.98 р., ВВР, 1998, № 48, Ст.292, 16.07.99 р., ВВР, 1999, № 41, Ст.372, 11.01.00 р., ВВР, 2000, № 9, Ст.67, 22.06.2000 р., ВВР, 2000, № 46, Ст.393, 21.12.2000 р., ВВР, 2001, № 9, Ст.39, 17.05.01 р., ВВР, 2001, № 31, Ст.149, 29.05.2001р., ВВР, 2001, № 32, Ст.172, 07.06.018 р., ВВР, 2001, № 33, Ст.175, від 06.03.2203 р., ВВР, 2003, № 24, Ст.159, від 22.05.2003 р.
4. Голос України, 2003, 19 червня).
5. Європейська хартія місцевого самоврядування // Віче. - 2000.- № 3.- С. 43-50.
6. Куйбіда В.С. Конституційно-правові проблеми міського самоврядування в Україні. - Львів: Літопис, 2001.- 375 с.
7. Борденюк В. Місцеве самоврядування в механізмі держави: конституційно-правовий аспект // Право України. - 2003. № 4. - С.12- 17.
8. Бориславська О. Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика реалізації конституційно-правових засад: Монографія.-Львів, ПАІС,2005.
9. Волков В. Правові та практичні проблеми розвитку законодавства про місцеве самоврядування в Україні // Вісник Академії правових наук України.- Харків, 2003.- № 2(33)-3(34).- С.324-335.
10. Батанов О. Статут територіальної громади - основний нормативний акт місцевого самоврядування //Право України- 2004.- № 7.- С.30-34.
11. Делія Ю. Місцеве самоврядування як право територіальної громади //Право України.-2005.-№5.-С.45-49.
12. Батанов О. В. Муніципальне право України: Підручник / Від. Ред.. М.О. Батанов – Х.: Оддісей, 2008. – с. 12
13. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України, навч. пос. – К.: ТОВ «КНТ», 2011
14. Майданник О. О. Конституційне право України. Навчальний посібник, К. 2012 – 167с
15. Шаптала Н. К. Задорожня Г. В. Конституційне право України. К. 2012- 472с
16. Тетарчук І.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 218с
17. Орленко В. І., Орленко В. В. Конституційне право України. Нпвчальний посібник для підготовки до іспитів. Видавництво: центр навчальної літератури – 2013. 208с

Тема 22. Основи національної безпеки

Методичні вказівки до вивчення теми.

В процесі вивчення цієї теми варто розкрити поняття , об'єкти і принципи національної безпеки України.

Студент повинен засвоїти, що для створення та підтримки необхідного рівня захищеності об'єктів безпеки в Україні розробляється система нормативно-правових актів, які регулюють відносини у галузі національної безпеки, визначаються правові основи діяльності в цій сфері, формуються або удосконалюються органи забезпечення безпеки і механізми контролю та нагляду за їх діяльністю.

Крім того, для чіткого уявлення про національну безпеку і оборону слід приділити увагу щодо вивчення системи забезпечення національної безпеки та основних функцій системи забезпечення національної безпеки в усіх сферах діяльності.

Вивчаючи дану тему, також варто приділити увагу поняттю та сутності національної безпеки, основним напрямкам державної політики у сфері національної безпеки України.

Термінологічний словник.

Національна безпека України - це стан країни, за якого система державно-правових і суспільних гарантій забезпечує реалізацію суверенітету, конституційного ладу та територіальної цілісності держави, всебічний розвиток і захист інтересів всього населення країни, джерел його духовного й матеріального добробуту без будь-якої дискримінації від можливих внутрішніх і зовнішніх загроз шляхом досягнення національних потреб та інтересів і погодження їх із загальнолюдськими потребами й інтересами у межах основних принципів та загальновизнаних норм міжнародного права.

Самостійна робота для вивчення теми:

Питання для опанування та обговорення.

1. Поняття, об'єкти, суб'єкти національної безпеки України.
2. Принципи національної безпеки України.
3. Законодавчі основи забезпечення національної безпеки.
4. Надзвичайний стан та його правові наслідки.
5. Воєнний стан та його правові наслідки.
6. Система забезпечення національної безпеки України.
7. Основні функції системи забезпечення національної безпеки в усіх сферах діяльності.
8. Поняття, основи та організація оборони Української держави.
9. Збройні сили України їх правовий статус.
10. Основні напрями державної політики в сфері національної безпеки України.

Тести

1. Закон України "Про Державний Гімн України" був прийнятий:
а) у 1996 р.;
б) у 2000 р.;
в) у 2002р.;
г) у 2003р.
2. Державний Гімн України є національним гімном на слова:
а) П. Чубинського;
б) Т. Шевченка;
в) М. Вербицького;
г) І. Франка.
3. Питання зміни території України вирішується виключно:
а) Президентом України;
б) Верховною Радою України;
в) всеукраїнським референдумом.
4. Хто формує особовий склад Ради національної безпеки України :
а) Верховна Рада України;
б) Президент України;
в) Кабінет Міністрів України?

Завдання.

1. Який орган уповноважений вирішувати питання оборони та безпеки в Україні?
2. Визначити суб'єктів та об'єктів національної безпеки і оборони.

Теми рефератів

1. Державний кордон: поняття, види, порядок встановлення, режими.
2. Поняття системи забезпечення національної безпеки та її елементи.
3. Поняття, об'єкти, суб'єкти та принципи національної безпеки України.

Перелік рекомендованих нормативних актів та літератури:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К.: Право, 1996. - 36 с.
2. Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони» від 05.03.1998 р.
3. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р.
4. Закон України «Про альтернативну (невійськову) службу від 12.12.1991 р зі змінами на 2000 р.
5. Закон України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 р. зі змінами на 2010 рік.
6. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 16.04.2000 зі змінами на 2010 р.
7. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 зі змінами на 2003 р.
8. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 року зі змінами на 2010 р.
9. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України, навч. пос. – К.: ТОВ «КНТ», 2011
10. Майданник О. О. Конституційне право України. Навчальний посібник, К. 2012 – 167с
11. Шапала Н. К. Задорожня Г. В. Конституційне право України. К. 2012- 472с
12. Тетарчук І.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. Видавництво: центр навчальної

Питання для самоконтролю.

1. Поняття, предмет конституційного права України як галузі права.
2. Метод конституційно-правового регулювання.
3. Система конституційного права України.
4. Конституційно-правові норми: поняття, особливості, види.
5. Конституційно-правові відносини: поняття, особливості, види.
6. Суб'єкти конституційно-правових відносин.
7. Об'єкти конституційно-правових відносин.
8. Джерела конституційного права України як галузі права.
9. Конституційне право України як наука та навчальна дисципліна.
10. Поняття Конституції як Основного Закону суспільства і держави.
11. Юридичні властивості конституцій.
12. Класифікація конституцій.
13. Функції конституцій.
14. Загальна характеристика чинної Конституції України.
15. Порядок прийняття Конституції України, внесення в неї змін та доповнень.
16. Конституційна реформа в Україні на сучасному етапі.
17. Поняття конституційного ладу та його співвідношення із суспільним ладом.
18. Поняття та ознаки засад конституційного ладу України.
19. Система принципів, що складають засади конституційного ладу України.
20. Конституційні принципи народного та державного суверенітету, їх зміст та співвідношення.
21. Україна як демократична, правова, соціальна держава.
22. Конституційний принцип поділу влади: його зміст та реалізація в Україні.
23. Конституційний принцип найвищої соціальної цінності людини: його зміст та значення для розбудови України як правової, демократичної держави.
24. Конституційний принцип політичного, економічного та ідеологічного плюралізму в Україні.
25. Конституційні принципи верховенства права і законності: поняття і співвідношення між ними.
26. Конституційно-правове регулювання державних символів України.
27. Конституційно-правова відповідальність: поняття, особливості, види.
28. Поняття і принципи громадянства в Україні.
29. Категорії осіб, які є громадянами України.
30. Набуття громадянства України.
31. Припинення громадянства України.
32. Органи, які беруть участь у вирішенні питань громадянства та їх компетенція.
33. Поняття засад правового статусу особи та його елементи.
34. Конституційні принципи правового статусу особи в Україні.
35. Поняття і найважливіші властивості основних прав і свобод громадян України. Їх класифікація.
36. Громадянські (особисті) права громадян України: поняття та види.
37. Політичні права громадян України: поняття та види.
38. Економічні й соціальні права громадян України: поняття та види.
39. Культурні й екологічні права громадян України: поняття та види.
40. Механізм реалізації основних прав і свобод громадян України: поняття та структура.
41. Гарантії реалізації основних прав і свобод громадян України: поняття і види.
42. Конституційні обов'язки громадян України: поняття, ознаки, види.
43. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні.
44. Основи правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні.
45. Конституційні права, свободи та обов'язки іноземців та осіб без громадянства в Україні.
46. Конституційно-правовий статус біженців в Україні.
47. Громадські об'єднання в Україні: поняття, ознаки, види, принципи діяльності.
48. Порядок утворення і припинення діяльності громадських об'єднань.
49. Конституційно-правовий статус політичних партій в Україні.
50. Конституційно-правовий статус громадських організацій в Україні.
51. Конституційно-правовий статус релігійних організацій в Україні.
52. Поняття, види і предмет референдумів в Україні.
53. Порядок підготовки, проведення референдуму, а також визначення його результатів.
54. Поняття виборів та виборчого права.
55. Виборче законодавство та виборчі системи в Україні.
56. Конституційні принципи виборчого права в Україні.

57. Загальна характеристика виборчого процесу в Україні.
58. Конституційно-правовий статус виборчих комісій в Україні.
59. Порядок виборів народних депутатів України.
60. Порядок виборів Президента України.
61. Порядок виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
62. Порядок виборів депутатів місцевих рад.
63. Порядок виборів сільських, селищних, міських голів.
64. Конституційна форма правління в Україні.
65. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.
66. Порядок формування та структура Верховної Ради України.
67. Функції та компетенція Верховної Ради України.
68. Конституційно-правовий статус комітетів Верховної Ради України.
69. Конституційно-правовий статус депутатських груп і фракцій у Верховній Раді України.
70. Порядок роботи Верховної Ради України, його нормативне регулювання.
71. Загальна характеристика конституційно-правового статусу народних депутатів України.
72. Права та обов'язки народних депутатів України.
73. Гарантії діяльності народних депутатів України.
74. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
75. Функції та компетенція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
76. Конституційний статус Рахункової палати України.
77. Конституційно-правовий статус Президента України.
78. Функції та компетенція Президента України.
79. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України.
80. Правові акти Президента України.
81. Конституційний статус РНБО України.
82. Правовий статус апарату Президента України.
83. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
84. Склад, структура та порядок формування Кабінету Міністрів України.
85. Функції та компетенція Кабінету Міністрів України.
86. Правовий статус Прем'єр-міністра.
87. Парламентська відповідальність Кабінету Міністрів України.
88. Підстави та порядок припинення повноважень Кабінету Міністрів України.
89. Конституційно-правовий статус центральних органів виконавчої влади.
90. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій.
91. Конституційно-правовий статус органів судової влади в Україні.
92. Конституційні принципи судочинства в Україні.
93. Судова система України.
94. Суддівське самоврядування в Україні.
95. Конституційно-правовий статус Вищої ради юстиції.
96. Конституційно-правовий статус суддів в Україні.
97. Правовий статус прокуратури України.
98. Поняття конституційної юристи акції та конституційного контролю.
99. Види конституційного контролю.
100. Конституційний Суд України: склад, порядок формування, структура.
101. Функції та компетенція Конституційного Суду України.
102. Форми звернення до Конституційного Суду України.
103. Конституційне провадження, його форми і стадії.
104. Акти Конституційного Суду України.
105. Конституційно-правовий статус суддів Конституційного Суду України.
106. Конституційна форма державного устрою України.
107. Конституційні принципи та система адміністративно-територіального устрою України.
108. Поняття та сутність автономії.
109. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим у складі України.
110. Конституційно-правовий статус Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
111. Конституційно-правовий Ради міністрів Автономної Республіки Крим.
112. Поняття і принципи місцевого самоврядування в Україні.
113. Система місцевого самоврядування в Україні.
114. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування в Україні.
115. Конституційно-правовий статус місцевих рад.
116. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад.
117. Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів.
118. Конституційно-правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.
119. Конституційно-правовий статус органів самоорганізації населення.
120. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

Джерела для підготовки

Базова

1. Афанасьєва М.В., Бальцій Ю.Ю., Батан Ю.Д. [та ін.]. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / за заг. ред. М.В. Афанасьєвої, А.А. Єзерова ; тех. ред. Ю.Д. Батан. Одеса : Юридична література, 2017. 256 с.
2. Конституційне право України. Академічний курс : підручник: У 2 т. К. : Юридична думка. Т. 1 / за ред. В. Ф. Погорілка. 2006. 544 с. ; Т. 2 / За ред. Ю.С. Шемшученка. 2008. 800 с.
3. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, О.М. Лисенко, А.А. Мелешевич. К.: ВАІТЕ, 2021. 528 с.
4. Конституційне право : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука ; [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; передм. М. І. Марчука. – Харків, 2019. – 484 с.
5. Курс конституционного права Украины : учебник / под ред. М.А. Баймуратова, А.В. Батанова: в 2 т. Т. 1 : Общая часть : основы теории конституционного права. Х. : Одиссей, 2008. 672 с. Т. 2 : Конституционный строй Украины. Сумы : Университетская книга, 2012. 799 с.
6. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 260 с.
7. Проблеми сучасної конституціоналістики : навчальний посібник. Вип. 1 / М.П. Орзіх, М.В. Афанасьєва, В.Р. Барський, В.А. Григор'єв, А.А. Єзеров ; за ред. М. П. Орзіха. К. : Юрінком Інтер, 2011. 268 с.
8. Проблеми сучасної конституціоналістики: навч. посіб. Вип. 2. Конституційні перетворення в Україні / за ред. М. П. Орзіха. К. : Юрінком Інтер, 2012. 430 с.
9. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. Вип. 3. Сучасний український конституціоналізм / за ред. А. Р. Крусян. О. : Фенікс, 2015. 523 с.
10. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. Вип. 4. Конституційне гуманітарне право / [Н.В. Анішук, М.В. Афанасьєва, Н.М. Бакаянова та ін.] ; за заг. ред. А.Р. Крусян, А.А. Єзерова. К. : Юрінком Інтер, 2018. 524 с.
11. Савчин М.В. Конституційне право України : підручник / відп. ред. М.О. Баймуратов. К. : Правова єдність, 2009. 1008 с.

Допоміжна:

1. Баймуратов М. А. Курс конституционного права Украины. Общая часть. Основы теории конституционного права / М. А. Баймуратов, А. В. Батанов. – Харьков : Одиссей, 2008. – 672 с.
2. Боняк В. О. Конституційне право України : навч. посіб. [для підготовки до іспиту за кредит.-модульн. системою навчання] / В. О. Боняк, В. А. Завгородній, А. В. Самотуга, Л. А. Філяніна. – 2-е вид., перероб. і допов. – Дніпро: Дніпропетровськ. держ. ун-т внутр. справ, 2017. – 293 с.
3. Васильченко О. П. Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина та його ціннісні виміри в конституційному праві України : монографія / О. П. Васильченко. – Київ : Арт економі, 2014. – 475 с. Список рекомендованої літератури 470.
4. Веніславський Ф. В. Конституційне право України в схемах і таблицях : навч. посіб. [для студентів юрид. вузів та ф-тів] / Ф. В. Веніславський. – Харків : Право, 2014. – 376 с.
5. Гендерна політика в системі державного управління: підручник / [М. М. Білинська, Л. В. Гонюкова, Л. О. Воронько та ін.] ; за заг. ред. М. М. Білинської. – Запоріжжя : Друк. світ, 2011. – 132 с.
6. Гошовська В. Г. Основи гендерної політики в парламентській діяльності : навч. посіб. / В. Г. Гошовська, Н. Б. Ларіна, В. В. Святненко ; за заг. ред. В. А. Гошовської. – Київ : НАДУ, 2011. – 100 с.
7. Григоренко Є. І. Конституція та засади конституційного ладу України у питаннях та відповідях : навч. посіб. / Є. І. Григоренко, О. С. Передерій. – Харків : Харків. ун-т повітряних сил ім. І. Кожедуба, 2010. – 172 с.
8. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник / [І. І. Бодрова, С. В. Болдирєв, В. О. Величко та ін.] ; за ред. С. Г. Серьогіної. – 4-те вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2017. – 390 с.
9. Державне право зарубіжних країн. Особлива частина : навч. посіб. / Л. Д. Варунц, А. В. Войціховський, Т. І. Гудзь та ін. ; за ред. В. О. Серьогіної. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 292 с.
10. Закоморна К. О. Державне (конституційне) право зарубіжних країн (навчальні матеріали та схеми) : посібник [для підготовки до іспитів] / К. О. Закоморна. – Харків : Право, 2016. – 278 с.
11. Кагановська Т. Є. Конституційні засади сучасного державотворення : навч. посіб. у питаннях і відповідях / Т. Є. Кагановська, Є. І. Григоренко, Я. О. Григоренко, О. С. Передерій ; за ред. Т. Є. Кагановської. – Харків : Право, 2017. – 303 с.
12. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз : навч. посіб. / Н. В. Камінська. – Київ : КНТ, 2010. – 232 с.
13. Кобзин Д. А. Полиция и права человека : практ. пособие / Д. А. Кобзин. – Харьков : ХИСИ, 2011. – 335 с.
14. Ковалів М. В. Конституційне право України : навч. посіб. / М. В. Ковалів, М. Т. Гаврильців, М. М. Бліхар. – Львів : Ліга-прес, 2014. – 402 с.
15. Коломієць Ю. М. Державне право зарубіжних країн. Загальна частина : навч. посіб. / Ю. М. Коломієць. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 211 с.

16. Конституционное право зарубежных стран : учеб. / Н. В. Мишина, А. Р. Крусян, Д. Я. Гараджаев и др. – Харьков : Право, 2015. – 848 с.
17. Конституційна юрисдикція : підручник / [Ю. Г. Барабаш, І. І. Дахова, О. П. Євсєєв та ін.] ; за ред. Ю. Г. Барабаша, А. О. Селіванова. – Харків : Право, 2012. – 168 с.
18. Конституційне право : навч. посіб. / [О. С. Бакумов, Л. Д. Варунц, Т. І. Гудзь та ін.] ; за заг. ред. М. І. Марчука. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2017. – 358 с.
19. Конституційне право України : підручник / [Л. К. Байрачна, Ю. Г. Барабаш, Ф. В. Веніславський та ін.] ; за заг. ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Харків : Право, 2008. – 416 с.
20. Конституційне право України : посіб. для підготовки до іспитів / [Ю. Г. Барабаш, Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин та ін.]. – 3-тє вид., перероб. і допов. – Харків : Право, 2016. – 345 с.
21. Конституційне право України : посіб. для підгот. до іспитів / [Ю. Г. Барабаш, Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин та ін.]. – 4-тє вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2017. – 369 с.
22. Конституційне право України: прагматичний курс : навч. посіб. / М. В. Афанасьєва, Ю. Ю. Бальцій, Ю. Д. Батан та ін. ; за заг. ред. М. В. Афанасьєвої, А. А. Єзерова. – Одеса : Юрид. літ., 2017. – 256 с.
23. Конституції зарубіжних країн : навч. посіб. / авт.-упоряд.: В. О. Серьогін, Ю. М. Коломієць, О. В. Марцеляк та ін. ; за заг. ред. В. О. Серьогіна. – Харків : ФІНН, 2009. – 664 с.
24. Нестерович В. Ф. Виборче право України : підручник / В. Ф. Нестерович. – Київ : Ліра-К, 2017. – 503 с.
25. Нестерович В. Ф. Практикум з Конституційного права України / В. Ф. Нестерович. – Київ : Ліра-К, 2018. – 639 с.
26. Онишко О. Б. Забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності : курс лекцій / О. Б. Онишко. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – 256 с.
27. Пищуліна О. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті Європейської стратегії України / О. Пищуліна. – Київ : Заповіт, 2016. – 244 с.
28. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз : монографія / О. С. Проневич. – Харків : НікаНова, 2011. – 509 с.
29. Серьогін В. О. Право на недоторканість приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці : монографія / В. О. Серьогін. – Харків : ФІНН, 2010. – 608 с.
30. Сухонос В. В. Монархія як державна форма: історико-теоретичний та конституційно-правовий аспекти : монографія / В. В. Сухонос. – Суми : Мрія-1, 2010. – 368 с.
31. Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні : посібник / Британ. рада в Україні ; Лаб. законодав. ініціатив ; Асоц. «Соц.-Екон. Стратегії та Партнерства». – Київ : Ленвіт, 2012. – 64 с.
32. Федоренко В. Л. Конституційне право України : підручник / В. Л. Федоренко. – Київ : Ліра-К, 2016. – 615 с.
33. Циверенко Г. П. Народне волевиявлення в Україні : навч. посіб. / Г. П. Циверенко. – Київ : КНТ, 2012. – 144 с.
34. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс / В. М. Шаповал. – Київ : Юрінком Інтер, 2018. – 461 с.
35. Шаптала Н. К. Конституційне право України : навч. посіб. / Н. К. Шаптала, Г. В. Задорожня. – Запоріжжя : Дике Поле, 2012. – 479 с.

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: www.ombudsman.gov.ua
3. Президент України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/>
4. Рада національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.rainbow.gov.ua>
5. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
6. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua->
7. Міністерство юстиції України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua>
8. Судова влада України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: www.court.gov.ua
9. Конституційний Суд України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: www.ccu.gov.ua
10. Державне підприємство «Українська правова інформація» [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://ovu.com.ua>
11. Інформтехнологія (НАУ) [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.nau.odessa.ua/naucdshop>
12. Нормативні акти України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.nau.odessa.ua/naucdshop>
13. Національна бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
14. Офіс Ради Європи в Україні [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua/hr/index.htm>
15. Сайт Європейського Союзу. [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.europa.eu.int>
16. Сайт представництва ООН в Україні [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua>
17. Контакти агенцій ООН в Україні [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/contacts/>
18. Доступ до законодавства Європейського Союзу [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт. - Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

Офіційні веб-сайти міжнародних установ та організацій

1. **United Nations official homepage** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.un.org/>
2. **Міжнародний суд** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.icj-cij.org>
3. **Міжнародний кримінальний суд** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/Pages/default.aspx
4. **Офіційний сайт Інтерполу** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.interpol.int/>
5. **Amnesty International** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.amnesty.org/>
6. **Human Rights Watch** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.hrw.org/>